

MĂNĂSTIREA HORAIȚA ÎN ARTICOLE DE PRESĂ (1880 - 1940)

*

THE HORAIȚĂ MONASTERY IN THE ROMANIAN PRESS FROM THE PERIOD 1880-1940

*

LE MONASTÈRE D'HORAIȚA DANS LES ARTICLES DE PRESSE (1880-1940)

prof. dr. Emanuel BĂLAN¹

Rezumat: Istoria vechii Mănăstiri Horaița din Ținutul Neamțului, o veche ctitorie moldovenească, un centru de spiritualitate, a făcut obiectul unor articole de presă după apariția mass-media în spațiul românesc. Presa din perioada 1880-1940 a prezentat atât aspectele pozitive, adevărate jurnale de călătorie și invitații de a vizita și descoperi acest loc, cât și pe cele mai puțin plăcute, de la furturi, crime, la comploturile și intrigile dintre călugării sau până la problema înzestrării acesteia cu proprietăți în perioada interbelică. O altfel de istorie a acestei vechi mănăstiri prin ochii articolelor și știrilor din presa regională și națională.

Cuvinte cheie: mănăstirea Horaița, perioada 1880-1940, Moldova, egumeni, ziare regionale și naționale

*

Abstract: The history of the old Horaita Monastery in Neamț County, an old Moldavian foundation, a center of spirituality, was the subject of press articles after the appearance of mass media in the Romanian space. The press from the period 1880-1940 presented both the positive aspects, true travel diaries and invitations to visit and discover this place, and the less pleasant ones, from thefts, crimes, to plots and intrigues between monks or to the problem of its endowment with properties during the interwar period. A different history of this old monastery through the eyes of articles and news from the regional and national press.

Keywords: Horaița monastery, the period 1880-1940, Moldavia, abbots, regional and national newspapers

*

Résumé: L'histoire du vieux monastère d'Horaița, dans le comté de Neamț, ancienne fondation moldave et centre spirituel, a fait l'objet d'articles de presse après l'apparition des médias de masse en Roumanie. La presse de la période 1880-1940 a présenté à la fois les aspects positifs, à travers de véritables récits de voyage et des invitations à visiter et à découvrir ce lieu, et les aspects moins reluisants, tels que les vols, les crimes, les complots et les intrigues entre moines, ou encore la question de sa dotation en biens durant l'entre-deux-guerres. Cet article offre un autre aperçu de l'histoire de ce vieux monastère à travers les articles et les nouvelles de la presse régionale et nationale.

Mots-clés: Monastère d'Horaița, période 1880-1940, Moldavie, abbés, presse régionale et nationale

¹ cercetător independent, prof. la Liceul „Vasile Conta” Târgu-Neamț. Email: emmanuel.balan_tgn@yahoo.com

Istoria Mănăstirii Horaița din Ținutul Neamțului, veche ctitorie moldavă, focar de cultură și spiritualitate a fost după apariția presei în spațiul românesc subiectul unor articole. În cele ce urmează, vom prezenta o scurtă incursiune în istoria acestui lăcaș de cult prin „ochii” presei din perioada 1880-1940, articole care prezentau în lumini și umbre trecutul și prezentul acestei vechi mănăstiri.

Horaița se află în mijloc de pădure de brazi, departe de sat, într-o liniște cu adevărat cerească, liniște ce calmează, ce-ți redă simțământul integrării tale în însăși viața aceasta universală, tu fiind scânteie desprinsă din viața divină. Pe lângă acestea, pitorescul minunat al locului, crestele de munți de o rară splendoare, ce se înșiruie în fața mănăstirii, culminând în vârful Ceahlăului, totul contribuie ca mănăstirea aceasta să-și merite numele.

Mănăstirea Horaița se află pe moșia Buhalnița. Chiar acest nume îl avea la început. Buhalnița, este o altă exprimare a izolării de lume. Mai în sus de bisericuța Buhalnița, cea dinainte, se afla un schit, Hureicioara sau Horaiț, încă de prin secolul XVIII, cu hramul „Buna Vestire”².

Numele de Horaița se trage de la numele familiei boierești pe a cărei moșie se afla bisericuța, aceștia fiind și ctitorii acestui lăcaș și anume Horaieții sau Goraieții, boieri însemnați ce făceau parte din sfatul domnesc³.

După tradiție, Horaița a fost ctitorită în secolul XV, iar la 11 iulie 1428, domnitorul Moldovei Alexandru cel Bun (1400-1432) includea biserica din Horaița în rândul celor 52 de biserici (de mir și mănăstire), pe care le supune jurisdicțional Mănăstirii Bistrița⁴. În anul 1467 Ștefan Vodă dădea dispoziții verbale ca cele două sate de vânători din jurul cetății de la Vaslui să se mute la mănăstirea Horaița, iar călugării de aici să-și facă schit mai sus în munți⁵.

În minunata poiană, în care se află actuala mănăstire Horaița, a fost pe vremuri o veche așezare călugărească, ce dăinuiește pe de la începutul veacului al XVIII. Paraclisul din curtea mănăstirii clădit pe la 1725, dovedește aceasta. Pe temeliile bisericii de azi, a fost clădită o biserică de lemn, la 1763. Aceasta se constată dintr-o însemnare făcută pe o evanghelie, donată de voievodul Constantin Racoviță⁶.

În urma unei revelații între anii 1822-1824, cuviosul Irinarh Roset (1771-1859)⁷, călugăr cu metania din Mănăstirea Neamț, a ridicat o biserică de lemn cu

² „Glasul Bucovinei”, an XVI, nr. 4048, 28 aprilie 1933, pp. 3-4.

³ „Ceahlăul”, an IV, nr. 893, 8 ianuarie 1971, p. 3.

⁴ <https://doxologia.ro/manastirea-horaita> accesat la 1 decembrie 2025; „România Pitorească”, nr. 8, 1973, p. 26.

⁵ „Ceahlăul”, an IV, nr. 893, 8 ianuarie 1971, p. 3.

⁶ „Universul”, an 53, nr. 104, 17 aprilie 1936, p. 9.

⁷ Arhimandritul Irinarh Roset, (1771-1859), stareț, duhovnic și sihastru, unul din marii călugări ai monahismului românesc din secolul XIX. Născut la Focșani în 1771, în familia dregătorului Roset. La vârsta de 20 de ani, s-a dus la Mănăstirea Neamț să se facă monah. După trei ani de ascultare este călugărit și apoi rânduit ca ucenic la tipografia mănăstirii, de curând înființată. Aici ajunge tipograf iscusit și lucrează la tipărirea Vieților Sfinților. Pleacă de la Neamț și se face sihastru în pădurile din jurul Schitului Nechit, ținutul Neamț, unde petrece în liniște 12 ani. În anul 1823 pleacă spre Sfântul

binecuvântarea și aportul substanțial al Mitropolitului Veniamin Costachi (1803-1842). Rectitorirea mănăstirii a fost sprijinită și de domnitorii Ioan și Mihail Sturza. În jurul starețului Irinarh s-au adunat aproximativ 70 de viețuitori⁸.

La februarie 27 1828, domnitorul Ioan Sandu Sturza, printr-un zapis fixează și întărește, cât anume din veniturile moșiei Buhalnița, Crăcăoani sau Băiceni, să fie dat pentru nevoile mănăstirii Buhalnița și cât pentru schitul Horaiț, precum și alte multe miluiri. Pe un clopot, ce se află încă sus la Hureicioara, în ciuda vremii, tot se mai păstrează inscripția, prin care se arată că părintele Iomiedi, Shimonah ot Horaiț, a făcut acest clopot, pe cheltuiala sfinției sale, în anul 1835⁹.

În 1837, cu binecuvântarea Mitropolitului Veniamin, cuviosul arhimandrit Irinarh lasă ca stareț al mănăstirii pe cuviosul părinte Ermoghen Buhuș (1800?-1877), care l-a însoțit de la Mănăstirea Neamț. În timpul stăreției lui Ermoghen este ridicată actuala biserică a mănăstirii (1848-1867). La zidirea și înzestrarea bisericii cu hramul „Botezul Domnului” au contribuit și domnitorii Grigorie Alexandru Ghica și Alexandru Ioan Cuza, precum și Mitropolitul Calinic Miclescu. Tot în timpul stăreției cuviosului Ermoghen, între anii 1850-1852 a fost construit paraclisul de iarnă „Sfântului Ierarh Nicolae” pe latura nordică a complexului mănăstiresc. Între anii 1853-1855 a fost construit și turnul-clopotniță cu paraclisul „Pogorârea Duhului Sfânt”¹⁰.

Abia din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, 1867, odată cu bisericuța de lemn, căci de lemn era această biserică la început, dispare și numele de Buhalnița, rămânând numai cel de Horaița¹¹.

Arhitectura bisericii este descrisă într-un repertaj de călătorie din 1928. „Biserica mănăstirei a fost construită pe parcursul a 25 de ani prin osârdia starețului Ermoghen al cărui portret se vede zugrăvit pe zidul din dreapta ușei de la intrarea lăcașului. Legenda spune că, arhimandritul ar fi fost inspirat la această operă, prin semnul dumnezeesc al unei vâlvătai, ce s-ar fi arătat câteva nopți dearândul chiar pe locul în care acum se găsește sfânta masă. Construcția fu terminată în anul 1867. Planul lucrărilor de zidărie, cum și forma catapetesmei, au fost copiate după biserica

Munte, dar este oprit la București de prietenul său, Mitropolitul Grigorie, ca să-i organizeze tipografia. După trei ani de ascultare la Mitropolia Ungrovlahiei, în anul 1826 pleacă la Muntele Athos, unde stă numai doi ani din cauza războaielor balcanice. În anul 1829 se întoarce în Moldova și ajunge pustnic în Muntele Horaița. În anul următor este făcut preot și arhimandrit la Iași, de Mitropolitul Veniamin Costachi. În anul 1831 întemeiază Mănăstirea Horaița și devine primul ei stareț, păstorind această mănăstire până în anul 1843 și formând un sobor de peste 70 de călugări. Apoi, lăsându-l stareț pe unul dintre ucenici, pleacă la Locurile Sfinte cu ierodiaconul Nectarie Banul și se stabilesc pe Muntele Tabor unde stă 16 ani în sihăstrie. În anul 1859 începe construcția unei mari biserici de piatră pe Tabor, în cinstea sărbătorii Schimbării Domnului la Față, dar nu reușește s-o termine. La 26 decembrie 1859, se mută la cele veșnice (Ioanichie Bălan, *Patericul românesc*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1990, pp. 410-418).

⁸ <https://horaita.mmb.ro/istoria-manastirii-horaita> accesat la 1 decembrie 2025.

⁹ „Glasul Bucovinei”, an XVI, nr. 4048, 28 aprilie 1933, pp. 3-4.

¹⁰ <https://horaita.mmb.ro/istoria-manastirii-horaita> accesat la 1 decembrie 2025.

¹¹ „Glasul Bucovinei”, an XVI, nr. 4048, 28 aprilie 1933, pp. 3-4.

patriarhiei din Alexandria de către însuși ctitorul care, ținând să îndeplinească și oficiul de arhitect, izbuti să-și evidențieze incompetența, atât în aspectul cât și în durabilitatea clădirii. Cunoștințele arhitectonice ale părintelui Ermoghen s-au dovedit chiar în ziua destinată pentru târnosirea bisericii. Mitropolitul Calinic Miclescu fu nevoit să amâne slujbele pentru sfințire până când cele trei cupole de piatră ale bisericii, năruite în ajun, fură înlocuite prin turlle de cărămidă. Desigur, că ambiția piosului ctitor de a se substitui unui specialist, nu scade întru nimic recunoștința la care are tot dreptul pentru ostenele sale, pentru statornica sa credință. Dacă exteriorul sfântului lăcaș nu prezintă alt interes arhitectonic decât masivitatea zidurilor de piatră (2—3 metri grosime, 15 m. înălțime), dacă zugrăveala din interior, zugrăveală așternută după modele banalizate prin locuințele de acum șase-șapte decenii, arată că, biserica fu târnosită înainte ca lucrările să fie complect terminate, apoi catapiteazma acestei case a Domnului, prin originalitatea dispozitivului și a execuției, este unică în țara noastră. Rândul superior din icoanele tâmplei sunt prinse într-o ghirlandă alcătuită din migăloase sculpturi artistice. Ghirlanda este fixată, în formă de arc în zidul boltit ce desparte naosul de altar, iar sus, aproape de bolți, dedesuptul crucei din mijlocul catapiteazmei, se află amvonul, străjuit de doi îngeri. De la această înălțime, diaconul citește evangelia. Un balcon de lemn construit de jur împrejurul bisericii, (balcon șubred și primejdios) conduce la acest punct din care privirea cuprinde admirabil perspectiva largă și luminoasă a interiorului. Patronul bisericii este Sf. Ioan Botezătorul. Afară de catapiteazmă, pictată în parte — se zice — de către meșterul Nicu Grigorescu, afară de minunatul portret al Maicei Domnului fixat în iconostas, portret împodobit cu argint și adorat de către credincioșii din toate ținuturile Moldovei de sus, nu mai găsim nimic pentru menționat. Dacă cele patru turnulețe false de la marginea coperișului, ar fi suprimate, dacă cupolele construite deasupra bisericii ar fi ceva mai artistic zidite, dacă în interiorul lăcașului s-ar adăoga stâlpii necesari susținerea bolților și s-ar separa naosul de pronaos, mai ales dacă în locul acelei tămânjeli oribile, s-ar zugrăvi chipuri de sfinți și episoade evanghelice, așa cum se vede în orice biserică, casa de rugăciuni de la Horaița va căpăta cu siguranță aspectul cuvenit unui templu creștinesc¹².

Mănăstirea Horaița, „prin așezarea ei pitorească în mijlocul unei poiene liniștite, însoțite și înconjurată de păduri de brad, formează cel mai potrivit loc de odihnă pentru intelectuali și de întremare pentru o colonie școlară. Mănăstirea Horaița se găsește la 20 km depărtare de Piatra Neamț”¹³.

Prima apariție în presă a mănăstirii Horaița datează din 1896, când corespondentul local al ziarului regional „Evenimentul”, realizează un reportaj de călătorie. După ce a plecat din Piatra și a „trecut muntele Balaure și satele Dobreni și Negrești cu o iuță de nedescris”, a ajuns la Horaița, unde „se află o biserică zidită de curînd prin osîrdia unui arhimandrit al cărui nume l-am uitat. Stilul bisericii este luat

¹² „Viitorul”, an XXI, nr. 6144, 11 august 1928, p. 1-2.

¹³ „Universul”, an 53, nr. 104, 17 aprilie 1936, p. 9.

după al acelora din Ierusalim, cu icoanele în fața intrării. O mulțime de intrări se află prin zid, care duc la partea superioară a bisericei”. Excursionisti au luat dejunul „mai mult de cît copios, în mînăstire, căci nu degeaba s-a adus o ladă cu provisiuni. Masa a fost binecuvîntată de superiorul mînăstirei, care a primit cu plăcere să dejuneze cu noi pe cînd ni se deschidea pofta de mîncare, băuturile alese ne producea dispoziție de petrecere”. Reportajul descrie și vizita la Horaița din deal unde „se află o biserică, plăcută de altminterea, dar părăsită din cauză că călugării sunt expuși a fi atacați de hoți, cari ca în totdeauna sunt lipsiți de scrupule”¹⁴.

Cum mănăstirea nu avea venituri proprii, Ministerul Culturii în 1913, scutește mănăstirea de la elaborarea bugetului anual¹⁵.

Presa a consemnat în paginile ei și numirile de stareți. Astfel, în februarie 1903, ieromonahul Inocenție din mănăstirea Neamțu-Secu, a fost numit superior al mănăstirii Horaița¹⁶. În iunie 1913, protosinghelul Pimen Gheorghiu era confirmat de către Rege, în postul de stareț¹⁷.

Pentru perioada interbelică presa consemnează numirea unor stareți. În iulie 1928, este numit stareț, ieromonahul Gh. Nosar¹⁸. La începutul anului 1934, este numit stareț protosinghelul Doroftei Tincu¹⁹ iar în martie 1934, protosinghelul Gherman Pârâu, starețul mănăstirii, și-a înaintat demisia din scaunul stăreției, retrăgându-se la metania sa, în mănăstirea Neamț. I. P. S. S. Mitropolitul Pimen a primit demisia fostului stareț, transferând în locul vacant pe starețul schitului Cozancea, P. C. Protos. Doroftei Tincu²⁰.

La 15 decembrie 1943 era confirmat staret, protosinghelul Gherontie Gheorghe cu un salariu lunar de 2650 de lei²¹.

Unii viețuitori ai mănăstirii au fost numiți stareți la alte mănăstiri, precum arhimandritul Calistrat Savul care a fost numit în octombrie 1913 stareț provizoriu la mănăstirea Secu²².

Pentru activitatea sa bisericească în 1912, arhimandritul Calistrat Dima este decorat prin decret regal cu medalia „Răsplata muncii pentru biserică” cl. I-a²³.

Presa consemna și excluderea din monahism a unor călugări certați cu disciplina monahală. Astfel, în iunie 1910, monahul Visarion Domețian a fost exclus din mănăstire pentru abateri grave²⁴ iar în 1916, monahul Visarion Mucenicu este

¹⁴ „Evenimentul”, an IV, nr. 1033, 24 august 1896, p. 2.

¹⁵ „Mișcarea”, an V, nr. 229, 6 octombrie 1913, p. 3.

¹⁶ „Adevărul”, an XVI, nr. 4869, 18 februarie 1903, p. 3.

¹⁷ „Opinia”, an X, nr. 1906, 19 iunie 1913, p. 3.

¹⁸ Idem, an XXIV, nr. 6370, 12 august 1928, p. 3.

¹⁹ „Universul”, an 51, nr. 26, ianuarie 1934, p. 4.

²⁰ „Lumea”, an XVII, nr. 4741, 5 martie 1934, p. 3.

²¹ „Monitorul Oficial”, an 111, nr. 303, 30 decembrie 1943, p. 11956.

²² „Evenimentul”, an XX, nr. 178, 9 octombrie 1913, p. 2.

²³ „Universul”, an XXX, nr. 315, 18 noiembrie 1912, p. 3.

²⁴ „Dimineața”, an VII, nr. 2257, 14 iunie 1910, p. 3.

exclus „pentru totdeauna, din cauza abaterilor de la disciplina monahală”²⁵. În vara anului 1934, Parchetul de Neamț a arestat pe călugărul V. Gheorghiu, acesta fiind acuzat „că a proferat cuvinte ofensatoare la adresa M. S. Regeli”²⁶.

Mănăstirea a primit și vizita membrilor familiei regale. În septembrie 1928, mănăstirea este vizitată de către ASR prințesa mama Elena, însoțită de fratele acesteia, principele Paul al Greciei și surorile, prințesele Irina, Margareta și Teodora a Greciei, aflați într-un periplu pe la mănăstirile din Bucovina și Neamț²⁷.

Evenimentele tragice nu au ocolit nici această mănăstire. La începutul anului 1904, era dat în urmărire națională ierodiaconul Profirie Pastică, acuzat că a furat din veșmântăria mănăstirii mai multe veșminte, o salbă cu 10 galbenii de câte 40 lei fiecare și o monedă papală. Călugărul, care în urma furtului fusese arestat, a fugit din arestul primăriei Crăcăoani²⁸. În mai 1906, ieromonahul Dionise a fost împușcat din imprudență de un pădurar, fiind internat în stare gravă la Spitalul „Sf. Spiridon” din Iași²⁹.

În vara anului 1907, starețul Ioanichie, a fost ucis³⁰, apoi jefuit. Cercetările au fost conduse de către șeful postului de jandarmi, R. Davidescu care a descoperit că este vorba despre o bandă periculoasă de hoți care jefuia doar membrii ai clerului. Banda era formată din Constantin Ionescu, instructor militar la o școală rurală, Constantin Stupu, M. Badaric, St. Bobocea și I. Dochiță. Capul lor era Ionescu, care dirija operațiunile. La Horaița banda a „venit noaptea înarmați, ascunzându-se sub un paravan. Starețul la un moment dat eși afara. Hoții năvăliră asupra lui îmbrâncindu-l, apoi Stupu îl strânse de gât târându-l în casă. Aici unul îl ținea de gât, iar altul îi băga un căluș în gură, în vreme ce alți două căutau bani. Starețul a murit asfixiat. Stupu când văzu că a murit călugărul, strigă celorlalți: Hai să mergem că popa a murit! Apoi au fugit cu toții luând cu ei suma de 82 lei”. Membrii bandei au recunoscut la interogatoriu că au mai jefuit și alte persoane, inclusiv pe un alt călugăr bătrân căruia i-au luat 80 de lei și mai multe revolve. Banda a fost deferită justiției³¹. În urma procesului Constantin Ionescu și Constantin Stupu au fost condamnați la câte 20 ani munca silnică, Badaric și Stefan Bobocea, la câte 5 ani închisoare, iar A Dochiței, Ilie și Ioana Tornea au fost achitați³².

Anul 1938 a fost unul de foc la propriu. În noaptea de 7 mai, un incendiu devastator a cuprins mănăstirea, fiind făcute scrum o bucătărie, sala de mese, o casă cu patru camere și turnul mănăstirii. În urma cercetărilor a reieșit că focul pornise de la un coș defect al bucătăriei mănăstirii. În lipsa apei, focul s-a extins rapid și cu ajutorul

²⁵ „Universul”, an XXXIV, nr. 137, 19 mai 1916, p. 4.

²⁶ „Opinia”, an XXX, nr. 8172, 17 iulie 1934, p. 3.

²⁷ „Lumea”, an XI, nr. 3056, 27 septembrie 1928, p. 3.

²⁸ „Adevărul”, an XVII, nr. 5476, 11 ianuarie 1904, p. 2.

²⁹ „Evenimentul”, an XIV, nr. 76, 18 mai 1906, p. 3.

³⁰ „Neamul Românesc”, an II, nr. 36, 6 septembrie 1907, p. 573.

³¹ „Universul”, an XXV, nr. 250, 12 septembrie 1907, p. 1.

³² Idem, an XXVI, nr. 96, 7 aprilie 1908, p. 1.

vântului. Pompierii sosiți de la Piatra-Neamț au reușit să stingă incendiul, descoperind sub dărâmături corpul carbonizat al călugărului Macarie Iftodie³³.

Așa cum arătam, Horaița nu avea venituri obținute din proprietăți funciare. În acest sens, în 1938, statul prin legea pentru înzestrarea unor mănăstiri din țară, cu întinderi de păduri și alte terenuri agricole, a fost autorizat să atribue în deplină și perpetuă folosință unor mănăstiri ortodoxe din țară o suprafață de pădure în întindere totală de circa 18.800 ha, precum și alte terenuri agricole în suprafață de cel mult 600 ha din proprietățile sale, în scopul ca venitul acestor înzestrări să servească exclusiv pentru restaurarea clădirilor monumente istorice, aparținând acestor mănăstiri, precum și pentru întreținerea diferitelor școli, ateliere, tipografii, etc. Potrivit acestei legi, Mănăstirii Horaița, i se predă suprafața de 196 ha din pădurea numită Horaița, seria VI pendinte de Ocolul silvic „Mănăstirea Văratec”, din jud. Neamț³⁴. Aceste terenuri și păduri erau puse sub autoritatea unei eforii centrale cu sediul în București, al cărei președinte era IPS Patriarhul. Eforia a crezut avantajos, la exploatare, să comaseze pădurile date mănăstirilor Horaița, Agapia și Văratec, în masivul păduros Bistrița-Sărata, județul Neamț. Parchetele de pădure au fost imediat puse în exploatare, iar în toamna anului 1939, părintele Ghenadie Caranza, adminstatorul exploatării, a distribuit mănăstirilor venitul rezultat din primele tăieri și anume: Mănăstirii Horaița 200.000 lei, mănăstirii Văratec 700.000 lei și mănăstirii Agapia 700.000 lei. Însă, în urma unor reclamații trimise în primăvara lui 1941 Euforiei Centrale, aceasta trimite, doi inspectori pentru cercetarea sumelor date mănăstirilor din veniturile înzestrării. Ancheta realizată la Mănăstirea Horaița constată că mai bine de jumătate din suma primită spre păstrare, a fost cheltuită fără aprobarea Eforiei Centrale și fără ca operațiunile efectuate să fi avut bază legală, răspunzător fiind egumentul Pifanie A Catrinei³⁵.

Am încercat să prezentăm, măcar o parte din ceea ce presa națională sau regională a scris despre Mănăstirea Horaița, informații diverse, aspecte negative sau pozitive, dar și îndemnuri de a descoperi această oază de credință și cultură românească.

³³ „Universul”, an 55, nr. 126, 10 mai 1938, p. 8; Idem, nr. 127, 11 mai 1938, p. 10.

³⁴ „Monitorul Oficial”, an 106, nr. 237, 12 octombrie 1938, p. 4851.

³⁵ „Universul”, an 58, nr. 115, 2 mai 1941, p. 8.